

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “องค์ประกอบแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจังหวัดภาคกลาง” ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและจากแบบสอบถามคนในชุมชนนำมาจัดลำดับและนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ ดังนี้

1. ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ประกอบด้วยข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปัจจัยด้านต่างๆที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จและปัญหา อุปสรรคการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นอกจากนี้เพื่อความเหมาะสมทางจริยธรรมกับผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังนั้นการอ้างอิงบุคคลที่สามกับข้อความตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้ชื่อสกุลสมมติแทนชื่อสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

2. ข้อมูลการใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลการสำรวจทัศนคติของคนในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว และข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการเครื่องมือแบบสอบถาม

4.1 ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน

ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งสำคัญของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวในครั้งนี้ ได้จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจำนวนหนึ่งชุมชน เนื่องจากสาเหตุของการเข้าถึงข้อมูลการศึกษาวิจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการได้รับข้อมูลและการลงพื้นที่วิจัย ด้วยเหตุนี้ข้อมูลที่นำเสนอผลการศึกษาและใช้วิเคราะห์การวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นข้อมูลผลการศึกษาที่มาจากการศึกษาชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจำนวนทั้งหมด 23 ชุมชนเท่านั้น

จากการศึกษาวิจัยชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจังหวัดภาคกลาง สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ดังหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชนและการสำรวจชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว จังหวัดภาคกลาง สามารถแยกประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงานได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจำนวน 15 ชุมชน มีรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงาน เป็นกิจกรรมทางด้านเชิงวัฒนธรรมโดยส่วนมาก สถานที่ของชุมชนเหมาะสมกับการเดินทางเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ลักษณะความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

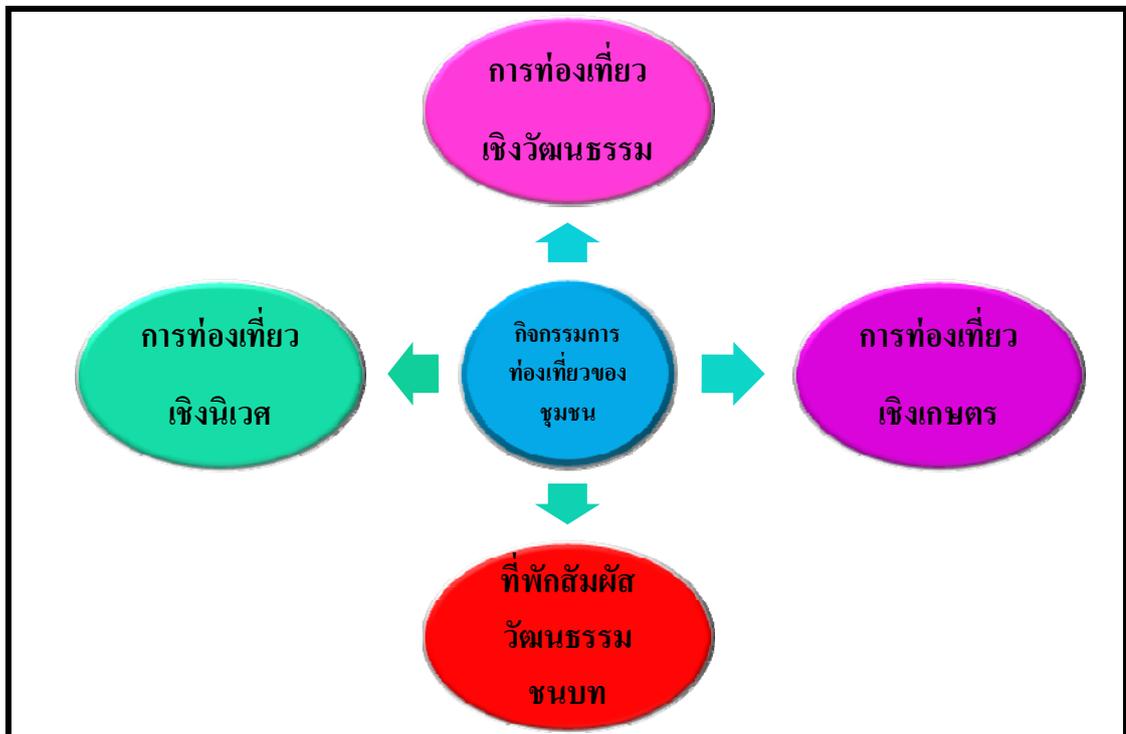
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจำนวน 8 ชุมชน มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงาน เป็นกิจกรรมด้านการเกษตร เช่น นำนักท่องเที่ยวชมสวนเกษตร ชมสวนสมุนไพร การเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิธีการผลิตทางการเกษตรต่างๆ รวมทั้งผู้ที่เข้ามาเที่ยวชม ดูงานในชุมชนสามารถสัมผัสได้ถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจำนวน 8 ชุมชน มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงาน เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สัมผัสกับธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา ลำธาร อาทิเช่น นำนักท่องเที่ยวล่องแก่งชมต้นน้ำ นั่งเรือชมป่าชายเลน ชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน ปลูกป่าชายเลน เป็นต้น

4. ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Homestay) ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวจำนวน 16 ชุมชน มีรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงาน เป็นรูปแบบของบ้านพักที่นักท่องเที่ยวสามารถร่วมพักกับเจ้าของบ้าน ผู้ที่มาพักกับชุมชนมีวัตถุประสงค์เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน โดยชุมชนที่มีที่พักจะเตรียมเรื่องอาหารการกินสำหรับนักท่องเที่ยว ที่สำหรับนอนพักผ่อน พร้อมทั้งมีกิจกรรม มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน

นอกจากนี้ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวยังมีบางชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวถึงสองกิจกรรมในชุมชนที่นำเสนอแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาศึกษาดูงาน เช่น บางชุมชนมีทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บางชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท และบางชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศและที่พักรักษาตัววัฒนธรรมชนบท ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศของชุมชน
ท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมต่างๆสำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ศึกษาดูงาน

แผนภูมิที่ 4.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว

4.1.2 จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีสาเหตุหลากหลายประการ เพื่อวัตถุประสงค์ที่ต่างกันของชุมชน สามารถสรุปสาเหตุที่มีลักษณะร่วมที่เหมือนกันได้ดังต่อไปนี้

1. คนในชุมชนมีความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน ต้องการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน จึงใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้เกิดการร่วมมือกันในการอนุรักษ์ และสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์

2. คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชุมชน ต้องการเผยแพร่ให้คนภายนอกได้รับรู้เอกลักษณ์ของชุมชน จึงนำการท่องเที่ยวมาใช้เป็นสื่อกลางให้คนภายนอกได้รู้จักชุมชน ควบคู่กับการสร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

3. ชุมชนมีพื้นฐานจากการทำวิจัยและใช้งานวิจัยมาประยุกต์ใช้พัฒนาชุมชน โดยคนในชุมชนเลือกใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาชุมชน และคนในชุมชนต้องการสร้างพื้นที่ของชุมชนให้เป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ดูงาน

4. ภาครัฐเข้ามาแนะนำช่วยเหลือชุมชน เนื่องจากภาครัฐสังเกตเห็นศักยภาพของคนในชุมชนมีความเข้มแข็ง ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จึงให้ความช่วยเหลือ แนะนำสนับสนุนชุมชน ด้วยการให้ชุมชนนำการท่องเที่ยวมาพัฒนาชุมชน

5. คนในชุมชนต้องการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อชุมชน โดยใช้ทุนที่มีอยู่ของชุมชนทั้งทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่นำเสนอมาใช้ในการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว สร้างรายได้เสริมจากการบริการที่พัก อาหาร กิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน

4.1.3 ชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จ

4.1.3.1 การดำเนินงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การที่ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวดำเนินตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ลักษณะของคนในชุมชนมีการดำรงชีพที่เหมาะสมกับลักษณะภูมิสังคมชุมชน รูปแบบเศรษฐกิจของชุมชนมีลักษณะเหมาะสมกับสภาพทางสังคมของชุมชนและมีความเป็นอยู่เรียบง่าย คนในชุมชนมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาใช้กับกิจกรรมการท่องเที่ยว การนำภูมิปัญญาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน

จากลักษณะชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีลักษณะชุมชนตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีการดำรงชีพที่เหมาะสมกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน รวมถึงภูมิประเทศของชุมชน การประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่เหมาะสมกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตสังคมเมือง จะมีลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตในลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบของสังคมที่คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพทั้งข้าราชการ พนักงาน

บริษัทเอกชน ค้าขาย รับจ้าง เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้จะมีพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนตั้งอยู่บริเวณเขตเมืองหรือเขตเทศบาล เช่น ชุมชนบางกระบือ เขตบางขุนเทียน กทม., ชุมชนรัษฎาคลองบางพระ จ. ตรวด, ตลาดโบราณบางพลี จ.สมุทรปราการ เป็นต้น

2. ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท จะมีลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตในลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบของสังคมที่คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพไม่หลากหลายเท่าใดนัก ประมาณสามหรือสี่อาชีพในชุมชน เช่น เกษตรกรรม ค้าขายและพนักงานโรงงานหรือพนักงานบริษัทเอกชน อาศัยอยู่รวมกันในชุมชน ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวเหล่านี้จะมีพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนตั้งอยู่บริเวณชานเมือง หรือมีพื้นที่การท่องเที่ยวตั้งอยู่ระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท เช่น หมู่บ้านเบญจรงค์ดอนไถ่ จ.สมุทรสาคร เป็นต้น

3. ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตสังคมชนบท จะมีลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตในลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปแบบของสังคมชุมชนที่คนในชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยคนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดของคนในชุมชน ซึ่งอาชีพเกษตรกรรมหมายความรวมถึง การทำนา การทำสวน การทำไร่ การทำประมง หัตถกรรม เป็นต้น ชุมชนเหล่านี้จะมีพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนตั้งอยู่ในบริเวณเขตชนบททั้งหมด เช่น ชุมชนบางเจ้าฉ่า จ.อ่างทอง, ตลาดน้ำท่าคา จ.สมุทรสงคราม, บ้านบางแม่หม้าย จ.สุพรรณบุรี, บ้านสลักคอก จ.ตรวด เป็นต้น

ลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน ผู้นำชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวได้กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนที่มีการดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีการประกอบอาชีพของคนในชุมชนเหมาะสมกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนไว้ดังนี้

เราทำเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านในครัวเรือนให้คนมาศึกษาดูงานได้ ทำให้เป็นโรงพยาบาล คือ พี่ชผักเราก็ใช้ประกอบอาหารในบ้าน เป็นโรงพยาบาล คือ พี่ชผักที่เราปลูกไม่ใช่สารพิษ พอหลังจากเหลือกินเหลือใช้แล้วก็ไปตลาด ขายได้ก็มาเป็นธนาคาร รายได้มาเป็นเงินออม ทุกบ้านที่เข้าโครงการเป็นโรงเรียนโรงพยาบาล โรงพยาบาล โรงเรียน ตลาด ธนาคาร ฟังพาดตนเองได้ (นิริ ศรีสุข, สัมภาษณ์) เราอย่าไปหวังความรวย ต้องพอเพียงและเป็นสุข ถ้านักท่องเที่ยวไม่มาเราไม่เดือดร้อน เราก็มีอาชีพ ถ้ามาเราก็ได้ประโยชน์เป็นรายได้เสริม (ดิเรก มากมี, สัมภาษณ์)

ชาวบ้านส่วนมากลักษณะการดำเนินชีวิตก็จะพึ่งพาตนเอง ออกทะเลหากุ้งปู ปลา ถ้าจะบอกว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงก็ตรง เพราะเราก็ออกทะเล รอกุ้งรอเคย วันไหนได้ก็ได้ ไม่ได้ก็มีการท่องเที่ยวเป็นตัวเสริม (อนุทิน เชี่ยวชาญ, สัมภาษณ์) ที่นี้เราไม่ได้เน้นธุรกิจอะไรมากมาย ถ้าเราเน้นตรงธุรกิจเป็นหลักจะทำให้วิถีชีวิต เปลี่ยน รายได้จะดีช่วงแรกๆแต่จะไม่ยั่งยืนระยะยาว ที่นี้เรามีอาชีพเป็นหลัก ให้ คิดว่าการท่องเที่ยวเป็นเสริม ถ้าเศรษฐกิจแยกการท่องเที่ยวแยเราก็แย (พิภพ บุญถนอม, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.2 ที่ตั้งของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ในชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวต่างๆ คนในชุมชนมีการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาใช้กับกิจกรรมการท่องเที่ยว การนำภูมิปัญญามาใช้ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งหลายชุมชนต่างก็มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเอง ทั้ง นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วน หนึ่งของกิจกรรมนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป ดังนี้

- ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยวมีหัตถกรรมพื้นบ้านงอบเมืองตราดหรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ในหมู่นักท่องเที่ยวว่า งอบน้ำเชี่ยว เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์อันเกิดจากภูมิ ปัญญาของบรรพบุรุษชาวตราดที่ได้สืบทอดสู่คนรุ่นหลัง คนในชุมชนยังคงมีการจักสานงอบน้ำเชี่ยว ซึ่งใช้ประโยชน์ทั้งใส่กันแดดกันฝน ยังนำไปประดิษฐ์เป็นโคมไฟใช้ตกแต่งบ้านเรือน เป็นของฝาก ของที่ระลึก นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีการนำอาหารทะเลจากการประกอบอาชีพประมง มาแปร รูปจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว คนในชุมชนนำวิถีชีวิตของการประกอบอาชีพประมงและภูมิทัศน์ป่า

ชายเลนมาเป็นจุดขายสำหรับการเยี่ยมชม การเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ศึกษาดูงานเรื่อง การดำรงชีวิตตามลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยให้คนในชุมชนประกอบอาชีพดังกล่าว

- ชุมชนห้วยแร่ จ.ตราดมีการใช้วัสดุธรรมชาติในชุมชนมาประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวของชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น คนในชุมชนนำกาบหมามาใช้ห่อข้าวสำหรับนักท่องเที่ยว และนำกระบอกไม้ไผ่มาใช้บรรจุน้ำดื่มแทนขวดพลาสติก เพื่อลดปัญหาขยะจากนักท่องเที่ยว เป็นต้น คนในชุมชนมีกลุ่มแปรรูปสับปะรดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ เช่น สับปะรดกวน การแปรรูปมังคุดซึ่งเป็นผลไม้ที่คนในชุมชนปลูกกันมากตามลักษณะของภูมิประเทศของชุมชนที่เหมาะสม ชุมชนแปรรูปเป็นน้ำมังคุด มังคุดกวน หรือเป็นส่วนประกอบในการทำเครื่องสำอางจากเปลือกมังคุด

- ชุมชนบ้านสลักคอก จ.ตราดนำภูมิปัญญาเรือแจว (เรือมาด) ที่ใช้สำหรับการทำประมงมาประยุกต์ใช้ในการนำเที่ยว โดยการนำไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือทำมาหากิน คนในชุมชนนำเรือมาดมาบริการนักท่องเที่ยวสร้างรายได้จากการบริการดังกล่าว นอกจากนี้คนในชุมชนมีการทำกะปิจากเคยที่ได้จากการทำประมง โดยนำมาใช้ทั้งประกอบอาหารและขายแก่นักท่องเที่ยวและตลาดทั่วไป

- กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ จ.นครปฐม คนในชุมชนทำสวนผลไม้สวนส้มโอ ชุมชนสร้างรายได้จากการขายผลผลิตที่ได้จากการทำสวนและมีรายได้จากการเยี่ยมชมสวน ชุมชนมีการทำสวนกล้วยไม้ส่งออกขายทั้งในและต่างประเทศ บางส่วนของคนในชุมชนมีการทำนาบัว ซึ่งการประกอบอาชีพในชุมชนล้วนดำเนินตามลักษณะของภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ นอกจากนี้คนในชุมชนยังนำความรู้ทางด้านการแปรรูปมาประยุกต์ใช้กับผลผลิตการเกษตร เช่น การทำข้าวตังจากข้าวซ้อมมือ ข้าวตังข้าวหอมมะลิ เป็นต้น

- ชุมชนบ้านคูบัว จ.ราชบุรีและชุมชนบ้านต้นตาล จ.สระบุรี คนในชุมชนมีการทอผ้า เช่น ผ้าขึ้นตีนจก มีทั้งการทอสำหรับใช้เองและสำหรับจำหน่าย เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษที่คนในชุมชนมีการสานต่อมาจนถึงปัจจุบัน ชุมชนมีวัฒนธรรมที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของกลุ่มชน มีภาษาพูด มีการแต่งกาย มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงยึดถือปฏิบัติในปัจจุบัน นอกจากนี้ในชุมชนบ้านคูบัวยังมีการผลิตภัณฑจากไม้ตาล โดยแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น แก้ว จาน ชาม ถังต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ 4.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนกับการท่องเที่ยว 1

- ตลาดโบราณสามชุก จ.สุพรรณบุรีและตลาดโบราณบางพลี จ.สมุทรปราการ ชุมชนมีการนำเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชุมชนมาใช้เพื่อเป็นแหล่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น อาคารไม้ของชุมชน สถานที่อยู่อาศัยที่ยังคงความเป็นแบบสมัยเก่า เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน ควรดูแลการอนุรักษ์ และคนในชุมชนยังใช้อยู่อาศัยเหมือนเช่นดังอดีต

- ภูมิปัญญาความรู้ของบรรพบุรุษชุมชนบ้านบางพลับ จ.สมุทรสงคราม เรื่องของความเข้าใจสภาพแวดล้อม สภาพธรรมชาติภูมิประเทศของชุมชน ทำให้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับธรรมชาติได้ พื้นที่ของชุมชนมีการขุดคลองเป็นลักษณะตาข่ายทั้งจังหวัด มีการยก่องสวนการขุดคลองเพื่อทำสวนผลไม้ทำสวนมะพร้าว ความรู้เรื่องน้ำขึ้นน้ำลงของคนในชุมชนที่นำมาปรับใช้กับการทำสวน นอกจากนี้คนในชุมชนมีการทำน้ำตาลมะพร้าว การทำผักผลไม้แช่อิ่มโดยใช้ผลไม้จากสวน การปลูกส้มโอบลอสตราพีชเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

- ภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านคลองโคน จ.สมุทรสงคราม ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลนที่เกิดขึ้นจากความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน คนในชุมชนที่เคยปลูกป่าชายเลนจะมีความรู้เรื่องการเลือกต้นไม้

สำหรับปลูกป่าชายเลน วิธีการปลูกป่าชายเลนที่ถูกต้อง เป็นภูมิปัญญาของคนในชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 4.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนกับการท่องเที่ยว 2

- ภูมิปัญญาของคนในชุมชนบ้านท่าข้าม จ.สิงห์บุรี คนในชุมชนนำความสะอาดและอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำที่ไหลผ่านชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ด้วยการเลี้ยงปลาในกระชัง การนำปลาไปแปรรูปเป็นปลาต้ม ปลาต้มพริก รวมถึงคนในชุมชนมีความรู้ในการทำนาที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจของสายพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับดินของชุมชนและสภาพน้ำ ทั้งจากการชลประทานและจากธรรมชาติ

- ภูมิปัญญาการสร้างเรือนไทย ภูมิปัญญาของคนในชุมชนบ้านวังทอง จ.สุพรรณบุรี ชุมชนมีบุคลากรมีความรู้ความสามารถเรื่องการสร้างเรือนไทย เรือนไทยในชุมชนสร้างโดยคนในชุมชนไม่ต้องว่าจ้างช่างจากที่อื่น และคนในชุมชนที่มีความรู้เรื่องการสร้างเรือนไทย ยังได้รับการว่าจ้างไปสร้างเรือนไทยยังชุมชนอื่นด้วย รวมทั้งการสร้างเรือนไทยในชุมชนบ้านบางแม่หม้าย จ.สุพรรณบุรี ที่ยกเรือนสูง โดยคนในชุมชนใช้ภูมิปัญญาสร้างที่อยู่อาศัยให้เข้ากับลักษณะภูมิประเทศ และฤดูกาลของภูมิภาค

- ลักษณะทางทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านบางเจ้าฉ่า จ.อ่างทอง ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนนำมาปรับเข้ากับการใช้ความรู้ของคนในชุมชนด้วยการทำหัตถกรรมจักสานจากไม้ไผ่ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

- ชุมชนบางน้ำผึ้ง จ.สมุทรปราการ คนในชุมชนมีการทำกาะแมงสูตรโบราณ การทำอุปห้อมสมุนไพร เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว คนในชุมชนนำภูมิปัญญาของชุมชนมาใช้ในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวต่างๆ จะมีลักษณะเอกลักษณ์ ลักษณะที่ตั้งของชุมชนที่แตกต่างกัน ทำให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งแบ่งที่ตั้งของชุมชนออกเป็นชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและชุมชนชนบท นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนยังมีความหลากหลาย ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมที่ก่อให้เกิดภูมิปัญญาต่างๆขึ้น

4.1.3.2 ความเข้มแข็งของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความเข้มแข็งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับลักษณะของชุมชน มีการนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ร่วมกันคิดและแก้ไขปัญหาชุมชนโดยใช้เวทีชุมชนหรือการประชุมร่วมกันในการค้นหาปัญหา การวางแผน การดำเนินการและติดตามผล ประการสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีองค์กรชุมชนและผู้นำที่เข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน มาจากชุมชนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการเองตั้งแต่เริ่มแรก โดยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่กระบวนการแรกของการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนในชุมชนร่วมกันตั้งแต่ขั้นตอนการแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการ จนกระทั่งเกิดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน โดยการริเริ่มในช่วงแรกเริ่มจากผู้นำชุมชนหรือกลุ่มคนเล็กๆในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มแล้วค่อยขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ คนในชุมชนมีการชักชวนต่อกันหรือได้รับความสนใจจากคนในชุมชน เกิดเป็นกลุ่มขนาดใหญ่มากขึ้น หรือการมีเวทีชุมชนที่ให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นความต้องการพัฒนาชุมชน โดยการนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการ

พัฒนาชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนหรือกิจกรรมการดำเนินการ ท่องเที่ยวชุมชน ตั้งแต่การแสดงความเห็นตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งสู่การดำเนินการและการ ติดตามประเมินผลการท่องเที่ยวของชุมชน จากคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

มีการประชุมร่วมกันทั้งตำบลให้ชาวบ้านได้พูดถึงสิ่งที่มีอยู่และหายไปของ ชุมชน อยากให้มีอะไรกลับมาในชุมชน ชาวบ้านตอบเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นอันดับแรก ... ที่มาของกลุ่มเกิดจากการเปิดเวทีมีชาวบ้านหลายระดับทั้ง ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. ผู้สูงอายุ เด็ก จำนวนสี่ร้อยคน...เราเรียงลำดับ ก่อนหลังว่าชุมชนต้องการอะไร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีคน เก็บข้อมูล ผลสรุปว่าต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอันดับที่หนึ่ง มีอาชีพที่อยู่ แล้วรักษาธรรมชาติ (สมศรี มีสุข, สัมภาษณ์)

เราประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทุกเดือน ช่วยกันตัดสินใจ อย่างโฮมสเตย์ดีไม่ได้ ช่วยกันตัดสินใจ ใครคัดค้านเห็นชอบใช้เหตุผลยกมาอ้าง พอทำแล้วดีก็ทำต่อๆ กันไป ที่ทำเป็นกลุ่มเพราะเราจะกระจายรายได้สู่ชุมชน ชุมชนมีผลประโยชน์ ร่วมกัน ถ้าใครไม่ได้ทำโฮมสเตย์ก็ผลิตภัณฑ์สินค้า มีร้านค้าชุมชนก็มีรายได้ ร่วมกัน (นิเวศน์ มีดี, สัมภาษณ์)

การมีส่วนร่วมเยอะมาก แต่ที่ประสบผลสำเร็จจริงๆ เราประชุมบ่อย อย่างน้อยก็ ไม่ต่ำกว่ายี่สิบครั้งต่อเดือนทั้งตำบล การมีส่วนร่วมจะหลากหลายทุกกลุ่ม ชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวข้องก็เข้ามาร่วม ส่วนร่วมหลักคือคนที่ทำเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยว คนที่มีผลประโยชน์มีรายได้ก็ต้องเข้ามาช่วยส่วนกลาง ถ้ามีคนมาพัก คนที่ทำโฮมสเตย์จะมีการประชุมวางแผนกันก่อน (พิภพ บุญถนอม, สัมภาษณ์)

2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาจาก การริเริ่มของภาครัฐท้องถิ่น องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชนหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรเป็นผู้ริเริ่ม โดยองค์กรเหล่านี้เป็นทั้งผู้ ริเริ่มนำการท่องเที่ยวมาใช้กับชุมชน โดยนำการท่องเที่ยวมาสร้างรายได้และสร้างความร่วมมือให้ เกิดขึ้นกับชุมชน และหน่วยงานเอกชนหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในช่วง ระยะเวลาของการดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวและหลังจากการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้ หน่วยงานจึงเปลี่ยนเป็นบทบาทที่ปรึกษาหรือการ ประสานงานกิจกรรมของชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

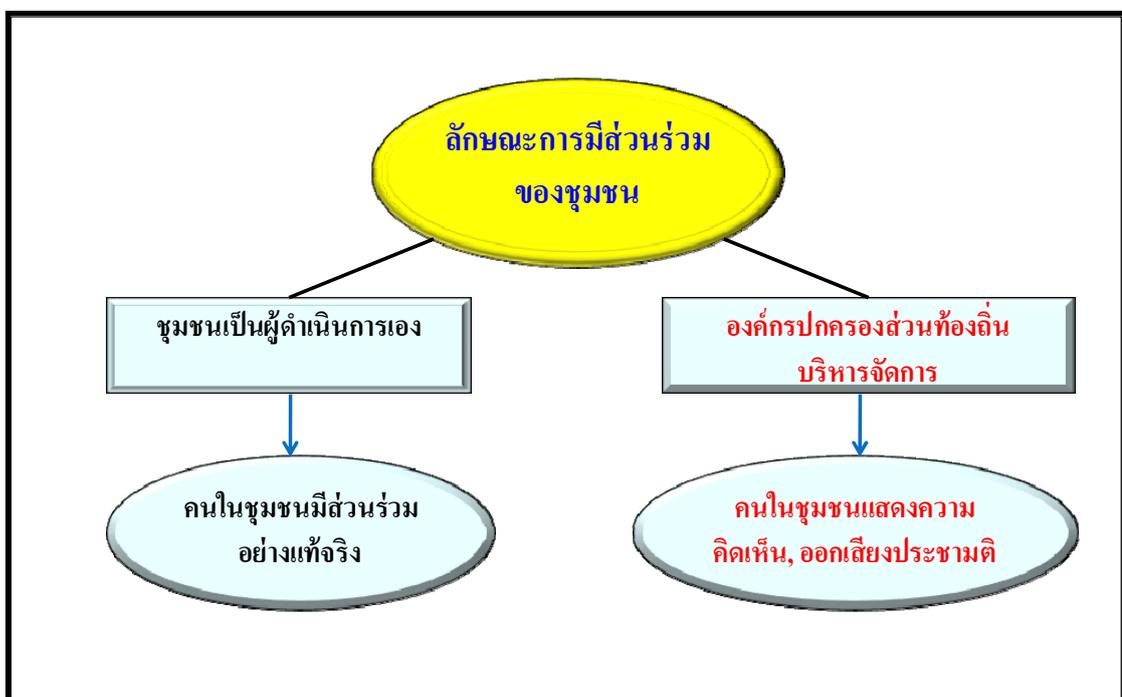
พื้นที่สองสามพันไร่อยู่ในเขตการดูแลของเทศบาลตำบลและกรมทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่งที่ช่วยกันดูแล เป็นจุดประกายที่ว่ามีของดี แรกเมื่อเป็นผู้บริหาร

เราก็ถือว่ามืบทบาทที่สามารถผลักดันโครงการได้ เริ่มทำโดยใช้งบประมาณของตัวเอง....

เทศบาลเริ่มต้นเป็นที่เล็งเห็นโดยการให้ความรู้การบริการ ความสะอาด พอชาวบ้านเริ่มรู้จักปล่อย การล่องเรือ โฮมสเตย์เค้าจัดการกันเอง บางทีมีการติดต่อจากหน่วยงานอื่นๆ ผ่านเทศบาลก็จะประสานให้ (อนันต์ ชัยสิทธิ์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้บางชุมชนมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บริหารจัดการดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมในชุมชนทั้งหมด โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ โดยสมาชิกของชุมชนที่ให้ความสนใจหรือให้ความร่วมมือประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การทำที่พักโฮมสเตย์ การบริการยานพาหนะนำเที่ยว การจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น การได้รับผลประโยชน์และการกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการ จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

การบริหารจัดการตลาดอบต.ทำเองร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทำแผน ต้องการอะไรเพิ่มอะไร อบต.จัดการให้ภาพรวมมีประชามติประชาคมจากแม่ค้า ฟังเสียงประชาคมเป็นใหญ่ (สนั่น โชคมหาศาล, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.3 ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากนี้สมาชิกของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนหลายรูปแบบ ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวหรืออาศัยอยู่พื้นที่บริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว จึงมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน ได้รายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เราเก็บเจ็ดสิบบาทจากนักท่องเที่ยวหนึ่งคนสำหรับการเข้าชมทุกจุด เราก็กระจายรายได้ให้กับคนในกลุ่มจุดท่องเที่ยว สี่จุดท่องเที่ยวจะมีรายได้จากนักท่องเที่ยว (สมศักดิ์ ดีจริง, สัมภาษณ์)

2. สมาชิกของชุมชนเป็นผู้จำหน่ายสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือเข้ามาศึกษาดูงานในชุมชนมีการจับจ่ายซื้อสินค้าหรือผลผลิตของชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ผลิตภัณฑ์สำหรับการอุปโภคบริโภค ผลิตภัณฑ์อาหารแห้ง อาหารแปรรูป ผ้าทอ งานหัตถกรรมท้องถิ่น เป็นต้น

มีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เวล่านักท่องเที่ยวมาจะมีแม่บ้านเกษตรกร เครือข่ายปลาส้มปัก เครือข่ายผ้าไทย กุนเชียง มะม่วงดอง ผักปลอดสารพิษ ข้าวปลอดสารพิษมาเตรียมขาย (สุรางค์ ดีเลิศ, สัมภาษณ์)

เราส่งเสริมเป็นอาชีพ ไม่ใช่อาชีพเสริมเป็นอาชีพหลักแล้ว คือการทอดักทอดผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยเฉพาะจากเชือกมัดฟาง เพราะแถวนี้เค้าเลี้ยงโคนมเป็นส่วนใหญ่ มีกลุ่มมีแม่บ้านที่เราไปส่งเสริมไว้ (ประกิต สิทธิโชค, สัมภาษณ์)

3. สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น บริการที่พัก บริการอาหาร เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือผู้นำเที่ยวของท้องถิ่น เป็นต้น

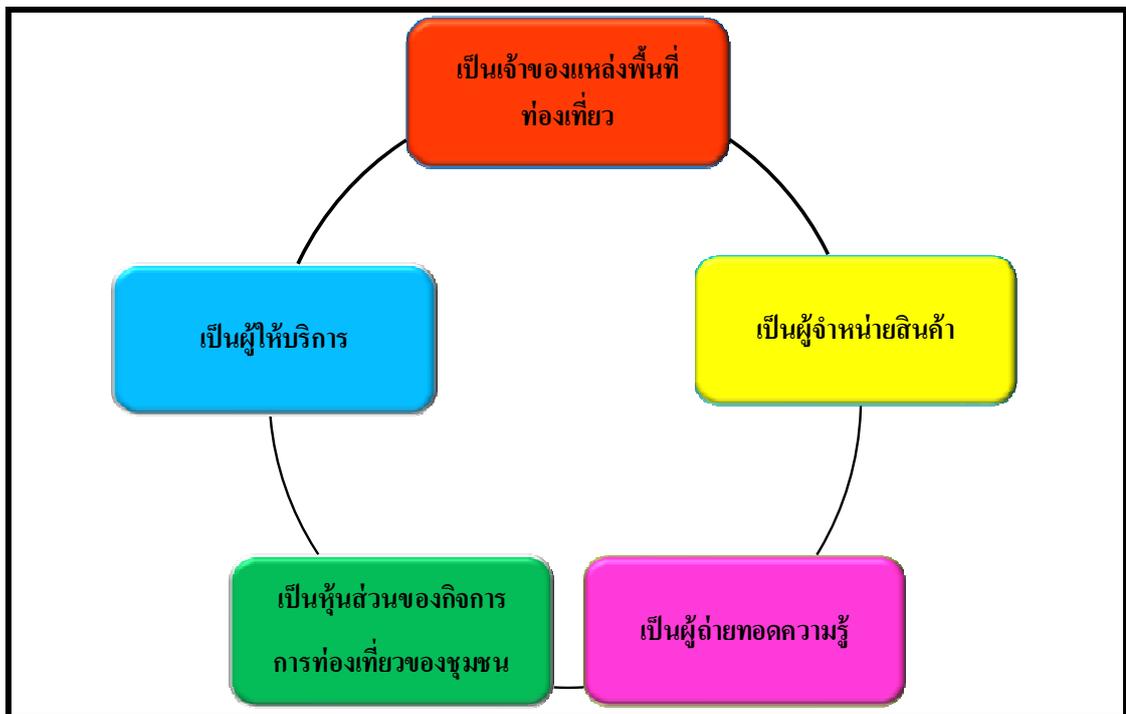
ในชุมชนจะมีกลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวหลายกลุ่ม กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มรถบริการนำเที่ยว กลุ่มผู้นำชม กลุ่มสวนเกษตร กลุ่มครัวชุมชน กลุ่มจักสานก็ขึ้นตรงส่วนกลาง (พิภพ บุญถนอม, สัมภาษณ์)

4. สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ บรรยาย สาธิตหรือแสดงประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยวหรือเยาวชนคนรุ่นใหม่ในชุมชน รวมถึงสมาชิกชุมชนเป็นผู้บริจาควัตถุสิ่งของสำคัญให้กับพิพิธภัณฑ์ของชุมชนท่องเที่ยว

มีเยาวชนเข้ามาเยอะ เป็นไกด์นำชม เป็นการแสดงเด็กทั้งประถมและมัธยมให้เขารวมตัวคิดการแสดง (พิภพ บุญถนอม, สัมภาษณ์)

5. สมาชิกของชุมชนเป็นหุ้นส่วนของกิจการการท่องเที่ยวของชุมชน สมาชิกของชุมชนอาจจะมีได้ประกอบอาชีพหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แต่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จึงมีส่วนร่วมด้วยการเป็นหุ้นส่วนของกิจการการท่องเที่ยวของชุมชน

ชุมชนเค้าวางตัวกันเป็นลักษณะระดมหุ้น มีผู้ประกอบการมีผู้ริเริ่มก่อน..แต่ว่าการทำคนเดียวไม่สามารถทำได้..เลยประชุมกับชุมชนว่าเห็นด้วยหรือไม่ ชุมชนเค้เห็นด้วย ชาวบ้านระดมกันในลักษณะหุ้นละร้อย ในชุมชนของเรามีประมาณเก้าสิบหลังคาเรือน ร่วมหุ้นเกือบทุกบ้านเก้าสิบเปอร์เซ็นต์เป็นระดับครัวเรือน แทบทุกคนเป็นเจ้าของตรงนี้ (กาญจนา สดศรี, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.4 การมีส่วนร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของคนในชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆจะมีความแตกต่างกันตามแต่ละชุมชน ขึ้นอยู่กับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวว่าดำเนินการโดยชุมชนเองหรือองค์กรท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้หลากหลายตามความต้องการและความสามารถของตนเอง

4.1.3.3 ศักยภาพในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน หมายถึง การพัฒนาบุคลากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ด้วยการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน ชุมชนจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยอาศัยภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชนนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนส่งเสริมให้บุคลากรของชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและมีการพัฒนาทักษะในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และมีแหล่งบริการข้อมูลที่สามารถติดต่อกับชุมชนได้

ลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. องค์การชุมชนเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวบางแห่งมีองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งและคนในชุมชนมีความสนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนในชุมชนรวมตัวรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อสร้างประโยชน์แก่สมาชิกของชุมชน เช่น การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว การใช้การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น การเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน องค์กรชุมชนใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจชุมชนกับบุคคลภายนอก ชุมชนเหล่านี้มีลักษณะการบริหารจัดการแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- ลักษณะแรก การบริหารจัดการแบ่งเป็นกลุ่ม แบ่งเป็นหน่วยงานย่อยอย่างชัดเจน ชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการจัดแบ่งการบริหารจัดการเป็นกลุ่มๆ โดยมีศูนย์กลางเป็นผู้ประสานงานทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน โครงสร้างขององค์กรแบบเป็นทางการจะมีการจัดแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆรับผิดชอบหน้าที่ร่วมกันในชุมชน โดยมีคนในชุมชนทำหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกันไป เช่น ประธานชุมชน กลุ่มอาหารและที่พัก กลุ่มอาคารสถานที่ กลุ่มประสานงานและต้อนรับ กลุ่มประชาสัมพันธ์และการตลาด กลุ่มกิจกรรม เป็นต้น (รูปตัวอย่าง ภาคผนวก จ) จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

กลุ่มจะมีแยกชัดเจน จะแบ่งการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามาสมัครคล้ายๆสหกรณ์ เรือมีก็ลำที่จะทำงานกับศูนย์ก็เข้ามาเรียงคิวกัน กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่สร้างกระเตงกลางทะเล เพราะกระเตงกลางทะเลสร้างสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้ เป็นที่สัมปทาน กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มกล้าพันธุ์ต้นไม้ ดูแลเรื่องกล้าไม้ทำแปลง กลุ่มที่สี่เป็นกลุ่มทำอาหาร กลุ่มห้าเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ จะแบ่งกันอย่างชัดเจน (อนุทิน เชี่ยวชาญ, สัมภาษณ์)

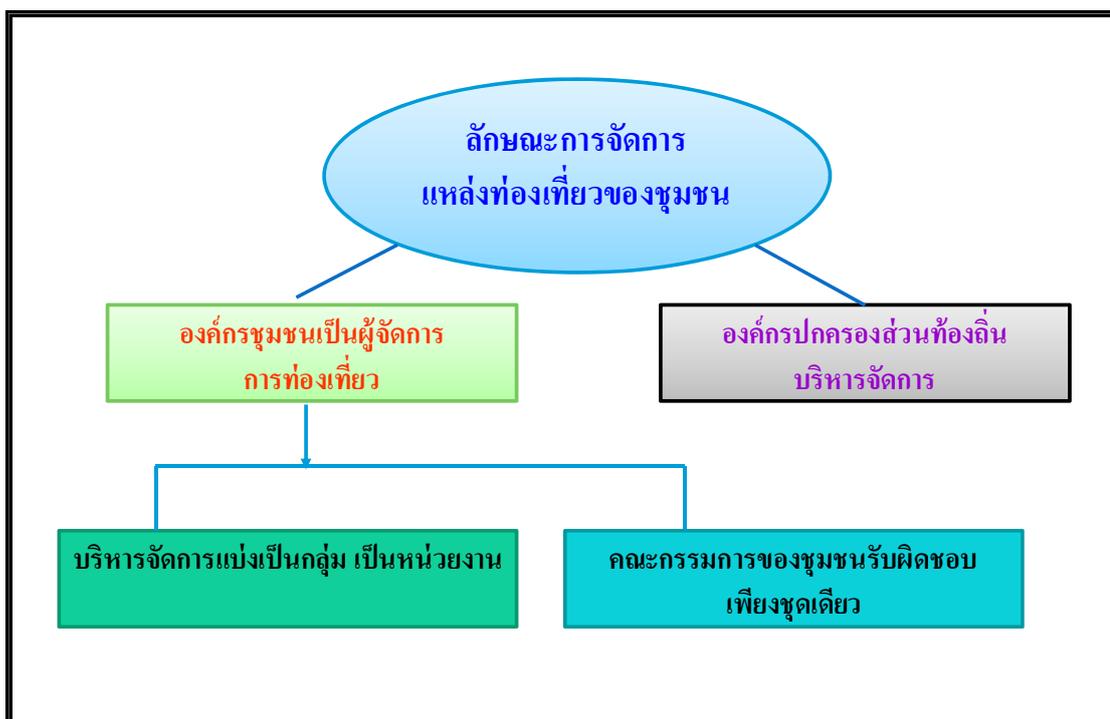
ในชุมชนจะมีกลุ่มที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวหลายกลุ่ม กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มรถบริการนำเที่ยว กลุ่มผู้นำชม กลุ่มสวนเกษตร กลุ่มครัวชุมชน (พิภพ บุญถนอม, สัมภาษณ์)

- ลักษณะที่สอง การบริหารจัดการของชุมชนมีคณะกรรมการของชุมชนที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยกรรมการเพียงชุดเดียว ไม่มีกลุ่มแยกย่อยเป็นกลุ่มงานต่างๆ มีบุคคลรับผิดชอบโดยตรงตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แบ่งหน้าที่เป็นฝ่ายต่างๆ เช่น เจริญญิก ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น (รูปตัวอย่าง ภาคผนวก ๑) จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

ลุงเป็นประธานดูแลก็ช่วยกันทำ จริงๆกรรมการเป็นแม่ค้าส่วนใหญ่ เราประชุมแม่ค้าก็เหมือนประชุมกรรมการ (สมชาย เก่งงาน, สัมภาษณ์)

2. การบริหารจัดการโดยภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการหลัก โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นผู้แสดงความคิดเห็นและออกเสียงประชามติต่างๆ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานในท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลบริหารในภาพรวมให้ มีฝ่ายหรือส่วนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการ

การบริหารจัดการตลาดอบต.ทำเองร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทำแผนออกมา ต้องการอะไร เพิ่มอะไร แต่การบริหารจัดการ อบต.เป็นคนจัดการให้ภาพรวม ประชามติ ประชาคมจากแม่ค้าที่นี่ฟังเสียงประชาคมเป็นใหญ่ (สนั่น โชคมหาศาล, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.5 ลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

นอกจากนี้ลักษณะการประจุมรวมกันของชุมชนดีเด่นทางด้านกาการท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะคือ

1. การประชุมแบบเป็นทางการ มีการประชุมร่วมกันโดยฝ่ายต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ มาร่วมประชุมกัน มีการประกาศวันเวลาดินแดนหมายสถานที่ประชุม มีบันทึกการประชุม การถกเถียงอภิปรายประเด็นปัญหาต่างๆของชุมชน เป็นต้น

2. การประชุมแบบไม่เป็นทางการ เป็นลักษณะของการพูดคุยในลักษณะการพบเจอกันโดยบังเอิญ เช่น ในงานบุญหรืองานสังสรรค์ต่างๆของชุมชน หรืองานอบรมสัมมนา รวมถึงการพบเจอสนทนากันปกติในชีวิตประจำวัน มีการพูดคุยถึงประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนโดยทั่วไป หรืออาจมีการพูดคุยกันโดยชักชวนกันมาร่วมปรึกษาหารือกันเป็นครั้งคราวแบบกันเองโดยไม่มีพิธีต้องอะไรมากนัก จากคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

เราก็จะคุยกันเหมือนประชุมในกลุ่มย่อย คุยกันแบ่งหน้าที่กันเลยว่าต้องทำอะไรบ้าง สมมติว่าต้องการรถติดัน ก็ไปจัดการเรื่องรถติดัน ต้องการเรือมาด

ต้องเตรียมเรือมาด เราจะคุยกันประจำเวลาเจอกันทุกวัน ก่อนนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยว (นิธิ ศรีสุข, สัมภาษณ์)

จากผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จะมี 2 ลักษณะ คือ 1) การบริหารจัดการโดยองค์กรชุมชน ซึ่งมีการจัดองค์กรในลักษณะของการจัดแบ่งงานเป็นกลุ่มย่อยที่ชัดเจนและแบ่งงานตามคณะกรรมการเป็นหน้าที่รายบุคคล และ 2) การบริหารจัดการโดยองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น

4.1.3.4 ชุมชนมีปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุล

ชุมชนมีปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลนั้น หมายถึง ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทั้งคุณภาพและปริมาณที่สอดคล้องกับชุมชน เหมาะสมกับการรองรับนักท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ สิ่งอำนวยความสะดวกมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมและคงเอกลักษณ์ของชุมชนอย่างเหมาะสม มีการคมนาคมที่สามารถเข้าถึงชุมชน

จากการสำรวจชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวพบว่า ปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลนั้น ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทุกชุมชน มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งเรื่องของคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกและปริมาณของสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอกับนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ของชุมชนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพวิถีชีวิตของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พัก อาหารการกิน กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน การคมนาคมของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนได้ทั้งการเดินทางโดยยานพาหนะส่วนตัวและรถโดยสาร รวมถึงการเดินทางด้วยเรือ(เนื่องจากในบางชุมชนที่การเดินทางด้วยทางเรือสะดวกและรวดเร็วกว่า) ชุมชนมีกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวให้เลือกทำ ซึ่งกิจกรรมต่างๆนั้นชุมชนท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ทั้งกิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางธรรมชาติซึ่งแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของชุมชนที่เลือกอำนวยความสะดวกและการจัดกิจกรรม

นอกจากนี้ปัจจัยพื้นฐานการต้อนรับนักท่องเที่ยวยังรวมถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวมีความเหมาะสมเพียงพอ จากการสำรวจชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวสามารถแบ่งความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ เนื่องจากชุมชนมีวิธีการจัดการการรองรับนักท่องเที่ยวที่

เป็นวิธีการชัดเจน สามารถจัดการปัญหาการรองรับนักท่องเที่ยวได้ จำนวนนักท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการมีพื้นที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว สามารถกระจายการท่องเที่ยวได้ทั่วชุมชน ชุมชนมีการคัดเลือกนักท่องเที่ยวโดยผ่านวิธีการจองที่พัก นักท่องเที่ยวหรือผู้ศึกษาดูงานจะเป็นกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะทางจริงๆ จึงไม่เกิดปัญหาเรื่องของการรองรับของชุมชน รวมทั้งชุมชนเองมีระบบการจัดการการรองรับนักท่องเที่ยวที่จำกัดตามขีดความสามารถการรองรับของชุมชนเองไว้ ไม่มีการรับนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มการศึกษาดูงานที่เกินศักยภาพของชุมชนที่จะรองรับได้ เช่น เรื่องที่พัก เรื่องอาหาร การจัดกิจกรรมต่างๆ บุคลากรที่รองรับกิจกรรมต่างๆที่ต้องเพียงพอ เป็นต้น เนื่องจากชุมชนเกรงผลกระทบเรื่องสิ่งแวดล้อมและภาพลักษณ์ของชุมชนที่จะเสียหายจากการจัดการที่ไม่ดีเพียงพอ รวมทั้งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย จากคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

ไม่เคยมีนักท่องเที่ยวแบบมากเกินที่จะรองรับ เพราะว่าต้องนัดล่วงหน้า เราทำได้ไม่เกินสี่ร้อยต่อวัน ..ต้องจอง ต้องมีกำหนดการว่าวันที่คุณมาวันนี้ จะทำกิจกรรมอะไรบ้าง วันไหน และมีใบเสนอราคาทำให้ ถ้าเป็นแพคเกจต้องติดต่อล่วงหน้าทั้งหมด (อนุทิน เขียวชาญ, สัมภาษณ์)

นักท่องเที่ยวไม่เคยมีเยอะมากเกิน เพราะต้องจอง ต้องรู้ว่ามีคนไปที่ไหนบ้าง ก็เป็นผลดีเรื่องการมีขอบเขตจำกัด ถ้าเราเห็นแก่เงินมากเกินไปก็เลอะเทอะ (เอกวัฒน์ มงคล, สัมภาษณ์)

ไม่มีปัญหานักท่องเที่ยวเยอะเกิน เพราะว่าเราไม่รับ เราดูศักยภาพเรามีเรือก็ลำ นักท่องเที่ยวต้องจองมาก่อน เราทำได้แค่นี้ถ้ามากเกินมันก็ดับเร็ว (กาญจนา สดศรี, สัมภาษณ์)

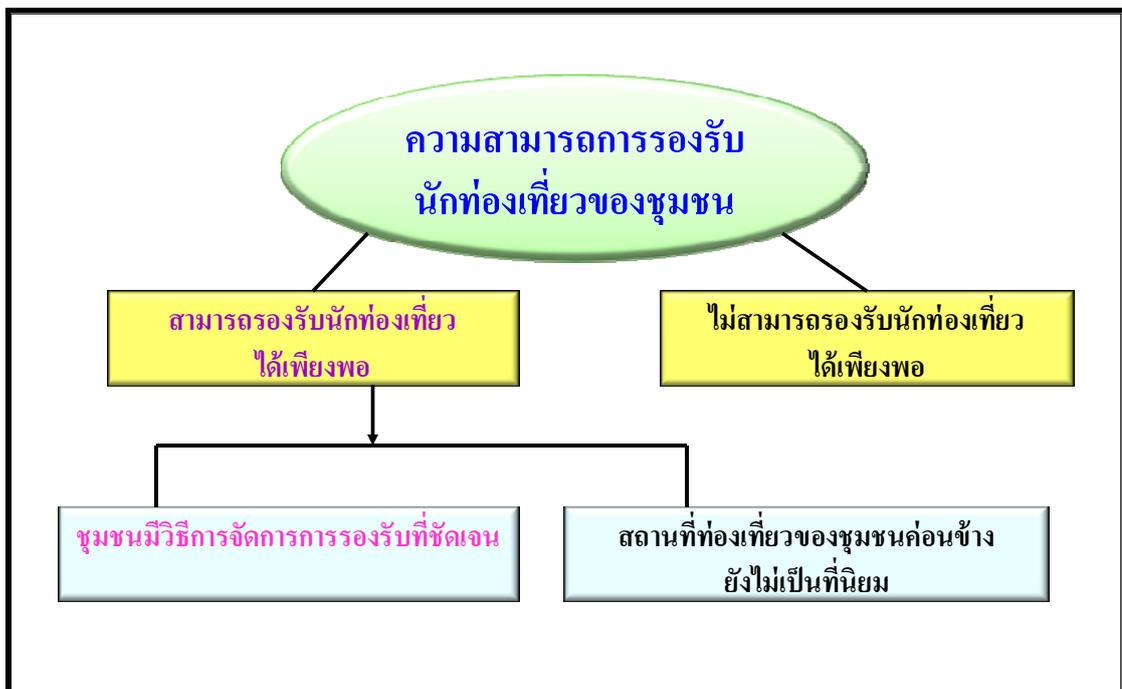
2. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวสามารถรองรับได้นักท่องเที่ยวได้เพียงพอ เนื่องจากลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนค่อนข้างยังไม่เป็นที่นิยม หรือลักษณะการท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะทาง เช่น สนใจศึกษาธรรมชาติหรือเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวและศึกษาดูงาน เป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจแบบนี้จริงๆ ตรงนี้ไม่มีปัญหานักท่องเที่ยวเยอะมากเกิน เราเป็นแบบวิถีชีวิต เราเน้นคุณภาพ เราไม่เน้นธุรกิจ (อนันต์ ชัยสิทธิ์, สัมภาษณ์)

3. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ไม่สามารถจัดการการรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ เนื่องจากความมีชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน จากการบอกปากต่อปากหรือการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ที่เข้ามาถ่ายทำจากรายการต่างๆ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักมีชื่อเสียง และมีนักท่องเที่ยวต้องการมาท่องเที่ยวมากขึ้น และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่มีชื่อเสียงในช่วงวันหยุดราชการหรือวันหยุดหลายวันช่วงเทศกาล ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปในวันหยุดดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนท่องเที่ยวไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ เกิดปัญหาความแออัดของนักท่องเที่ยว ปัญหาการจราจรที่ติดขัด และปัญหาขยะเกิดขึ้นกับชุมชน จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

ถามว่าคนเกินเราก็ทำอะไรเค้าไม่ได้ อย่างวันหยุด วันแม่ วันหยุด ตลาดแน่น ไปบังคับคนไม่ได้ เราก็ขอโทษเค้าเราไม่สามารถจำกัดได้ เราก็ได้ขยายขอบท่องเที่ยวมากกว่า (สนั่น ไชคมหาศาล, สัมภาษณ์)

เราไม่สามารถจำกัดนักท่องเที่ยวได้ว่าให้มาที่ละกี่คนเพราะทางเข้าหลากหลายทาง คนแน่นมากเดินเบียดกัน เรายกเว้นคนไม่ยอมมา มีปัญหาไม่สะดวกการกิน การซื้อต้องรอนาน การแก่งแย่งของแม่ค้า (สุดา งามยิ่ง, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.6 ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการรองรับของชุมชน มี 3 ลักษณะ คือ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอเนื่องจากชุมชนมีวิธีการจัดการการรองรับนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน, สามารถรองรับได้นักท่องเที่ยวได้เพียงพอเนื่องจากลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชนค่อนข้างไม่เป็นที่นิยม และไม่สามารถจัดการการรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ

4.1.3.5 ชุมชนมีการลงทุนในการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น

ชุมชนที่มีการลงทุนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการจัดการท่องเที่ยวควบคู่ไประหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถเห็นได้ถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

การอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวมีลักษณะการอนุรักษ์ที่สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่นมาจากจิตสำนึกของชุมชน เนื่องจากในบางชุมชนเริ่มจากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมาเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นจึงมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนระยะหลัง ซึ่งชุมชนลักษณะนี้จะมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นเรื่องปกติ สมาชิกชุมชนปฏิบัติเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งปกติในชีวิตประจำวัน และในหลายชุมชนมีกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นผู้ดูแลสิ่งแวดล้อม หรือการจัดกิจกรรมร่วมกันรักษาความสะอาดชุมชนประจำทุกๆ เดือนหรือวันสำคัญ เป็นต้น จากคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

เราไม่ได้ทำแต่การท่องเที่ยวอย่างเดียว เราเริ่มจากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เพราะเริ่มแรกมีแนวคิดจะทำอย่างไรจะอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองให้ดี .... ชุมชนริมคลองยาวสามกิโลเมตร ร้อยกว่าหลังคาเรือน ชุมชนให้การตอบสนอง เราเห็นว่าเรามีความจริงใจ ไม่ทิ้งขยะช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม (ดิเรก มากมี, สัมภาษณ์)

สิ่งแวดล้อมอยู่ กิจกรรมที่เราทำยั่งยืน มีรายได้ทั่วถึงกัน เราไม่ใช้เงินเป็นตัวตั้งเหมือนที่อื่น เน้นเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมคือจุดเด่นของเรา (สมศรี มีสุข, สัมภาษณ์)

2. การอนุรักษ์มาจากผู้นำท้องถิ่น ภาครัฐหรือองค์กรภายนอกชุมชนเป็นผู้ริเริ่มหรือสนับสนุน เพราะในชุมชนอาจจะไม่มีการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมหรือมีจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมในระยะแรก การมีอาสาสมัครจากภายนอกชุมชนมารักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทำความสะอาดชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความตระหนักให้มีความสนใจร่วมมืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น หรือบางชุมชนมีองค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การเก็บขยะ การดูแลความสะอาดของชุมชน เป็นต้น จากคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

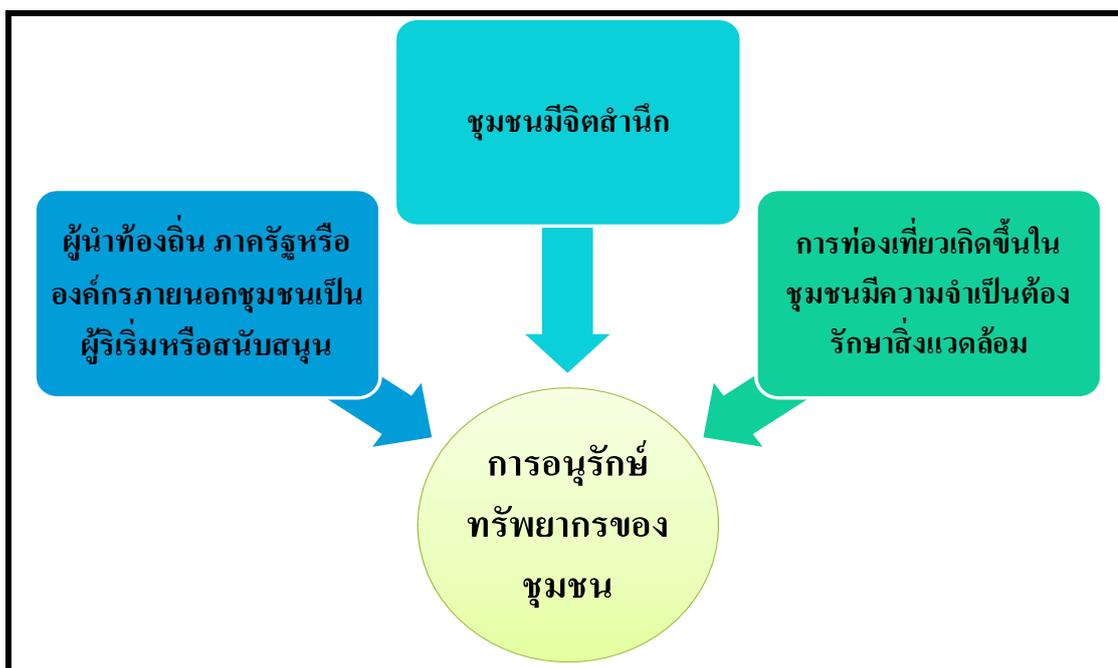
อาสาสมัครเก็บขยะในคลองตรงนี้เรานำเข้ามาแล้วก็ให้เรียนรู้ เป็นอุบายให้เรียนรู้จักธรรมชาติทั้งคนในท้องถิ่น บริษัทห้างร้าน นักศึกษาก็เก็บไปเก็บออกเค้าไป เรียนรู้คือจะสร้างจิตสำนึกว่าไม่ควรทิ้งขยะในแม่น้ำลำคลอง คนที่เห็นจะได้เรียนรู้จากเราไปด้วย (ซีวี สดใส, สัมภาษณ์)

การดูแลรักษาความสะอาดในคลองส่วนใหญ่ก็จะเป็นชาวบ้าน มือบต.ด้วย มีถังขยะ รถจัดเก็บ เกิดความเคยชินมีคนมาเก็บให้ (สมศักดิ์ ดีจริง, สัมภาษณ์)

3. มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนมีความจำเป็นต้องรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและกระตุ้นช่วยให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เนื่องจากต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ในระยะยาว ทั้งรายได้หลักและรายได้เสริมจากทรัพยากรชุมชน ทำการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ นอกจากนี้การรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนอาจมีการจ้างคนในชุมชนทำความสะอาดรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนรายได้น้อยในชุมชน เช่น การเก็บขยะในลำคลอง โดยใช้งบประมาณของชุมชน จากคำสัมภาษณ์ตัวอย่าง

โดยปกตินี้ต้องมีคนนำ ต้องบอกว่าขยะอย่าทิ้งลงในคลอง เวลาเราวิ่งเรือถ้าเห็นก็ช่วยจอดเรือเก็บ คือต้องค่อยเป็นค่อยไป...เรื่องขยะในลำคลองเป็นปัญหาใหญ่เพราะว่าถนนไปไม่ถึงทุกบ้าน ขยะไม่รู้จะทิ้งที่ไหนก็ต้องเอาเรือเก็บ เอารายได้จากการท่องเที่ยวมาจัดการตรงนี้ แม้กระทั่งว่าเราจะต้องจ้างเรือในกลุ่มเก็บเอง (อนุทิน เชี่ยวชาญ, สัมภาษณ์)

เงินที่เข้ากลุ่มนี้ผมนำมาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างเวลาขยะมีมากๆถ้าคนในกลุ่มไม่มีเวลาทำ ต้องไปจ้างเค้ามาเก็บขยะ จ้างคนในพื้นที่ชุมชนที่เค้าไม่ค่อยมีอาชีพมีรายได้ (สมชาย เก่งงาน, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.7 การอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน

จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนจะมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในลักษณะ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่นมาจากจิตสำนึกของชุมชน, การอนุรักษ์มาจากผู้นำท้องถิ่นหรือองค์กรภายนอกและการรักษาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นเพราะมีการทองเหตุเกิดขึ้นในชุมชน

4.1.3.6 การสนับสนุนด้านนโยบายการทองเหตุทั้งระดับชาติและภูมิภาค

การสนับสนุนด้านนโยบายการทองเหตุทั้งระดับชาติและระดับภูมิภาคมีความสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการทองเหตุที่สร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน นอกจากนี้ความต้องการที่จะริเริ่มการทองเหตุโดยชุมชนนั้น ชุมชนจำเป็นต้องให้ความสำคัญในนโยบายระดับชาติหรือระดับภูมิภาค เพื่อนำไปสู่การนำนโยบายมาปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น นโยบายในระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทองเหตุโดยชุมชนประกอบด้วย นโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบัน (พ.ศ.2552) นโยบายกระทรวงการทองเหตุและกีฬา และนโยบายการทองเหตุแห่งประเทศไทย

การสนับสนุนด้านนโยบายด้านการทองเหตุที่มีผลต่อชุมชนดีเด่นทางด้านการทองเหตุ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. การสนับสนุนด้านนโยบายด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างมาก (มีผู้นำชุมชนจำนวน 7 ชุมชนให้ความสำคัญ) เพราะรัฐเป็นเจ้าของงบประมาณ สามารถผลักดันมาพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้หรือทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ชุมชนได้ ชุมชนมีผลพลอยได้จากการมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้ การสร้างรายได้ให้คนในชุมชน เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจชุมชนมากขึ้นหรือมีทัศนคติในทางที่ดีกับชุมชน นอกจากนี้นโยบายการท่องเที่ยวที่ประกาศออกมาโดยภาครัฐจะนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติหรือไม่ ยังขึ้นอยู่กับคณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชนหรือผู้บริหารองค์กรชุมชนที่ดูแลรับผิดชอบ ชุมชนว่าเห็นความสำคัญกับนโยบายเหล่านี้หรือไม่ ซึ่งมีตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังนี้

ถ้ารัฐทำจริงก็เกิดประโยชน์ เพราะว่าอย่างน้อยที่สุดเราจะเห็นว่ารายได้จะเกิดขึ้นกับชุมชนเยอะมาก ของในชุมชนร้านค้าต่างๆก็ขายได้หมด คือเป็นเรื่องเดียวกัน (อนุทิน เขียวชาญ, สัมภาษณ์)

เป็นผลดีกับท้องถิ่นด้วยซ้ำไป โดยมากเป็นส่วนได้ของชุมชน เป็นผลพลอยได้แก่ชุมชน (สมชาย เก่งงาน, สัมภาษณ์)

มีความสำคัญ เพราะว่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้อยู่แล้ว มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อคนเข้ามาเม็ดเงินก็เข้ามาที่นี้ คนมาพักที่นี้ไม่ได้มาพักอย่างเดียว มาซื้อสินค้าด้วย (นิเวศน์ มีดี, สัมภาษณ์)

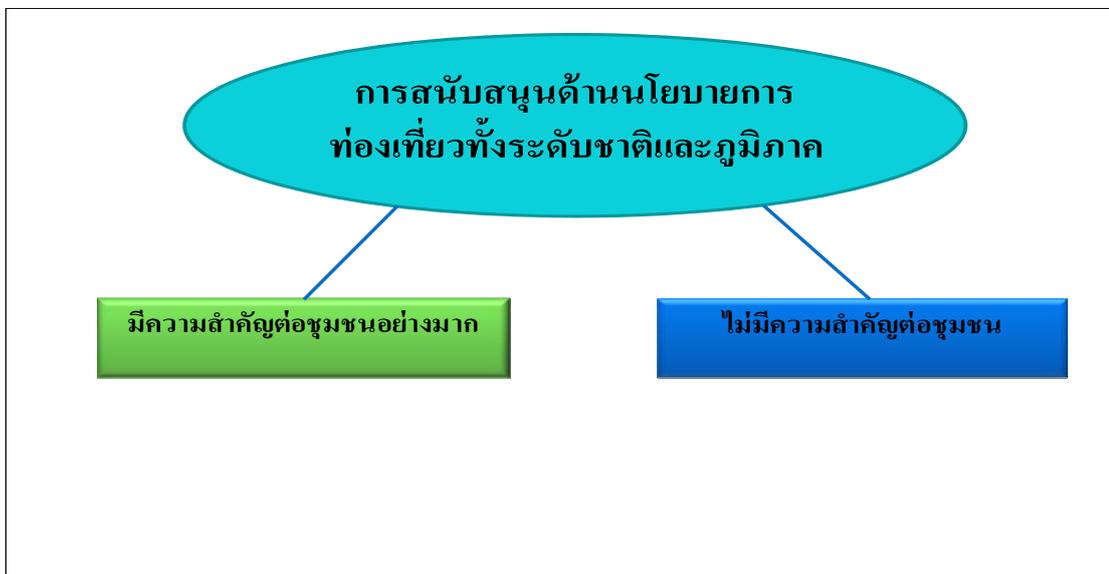
ททท.ช่วยเรื่องการให้ความรู้และการประชาสัมพันธ์ ต้องบอกว่าหัวใจสำคัญที่สุดคือการประชาสัมพันธ์ การที่นักท่องเที่ยวจะมามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าสื่อนี้สำคัญ (สมศักดิ์ ดีจริง, สัมภาษณ์)

สำคัญมาก แต่ว่าผู้บริหารจะทำกันหรือเปล่า ผู้บริหารคนไหนไม่คิดเรื่องการท่องเที่ยวก็จบ แล้วชาวบ้านจะคิดก็ไม่มีเงิน ไปไม่ได้หรอกนออกจากท้องถิ่นมีเงินคุยกับชาวบ้านชาวบ้านเห็นด้วยก็จบ แต่ถ้าท้องถิ่นไม่เอาก็ไม่เกิดแค่นั้นเอง (สนั่น โชคมหาศาล, สัมภาษณ์)

กระทรวงการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน แค่บอกว่าจะช่วยแต่ยังแค่พูด เป็นแนวความคิดเรื่องการช่วยเหลือ ยังไม่มีบทบาทมากที่ชัดเจน แต่ถ้าสำคัญสำคัญมากถ้าผลักดันขึ้นไปสู่ระบบชัดเจน กฎหมายหรือว่ามีการประชุมลงมติให้ชัดเจนว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญ จัดวางแผนงบประมาณให้เป็นรูปธรรมจะดีมาก (เอกวัฒน์ มงคล, สัมภาษณ์)

2. การสนับสนุนด้านนโยบายด้านการท่องเที่ยวไม่มีความสำคัญต่อชุมชน (มีผู้นำชุมชนจำนวน 16 ชุมชนไม่ให้ความสำคัญ) เพราะชุมชนเริ่มดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนก่อนที่ภาครัฐจะมีนโยบายสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาเป็นระยะเวลาพอสมควร และความไม่เข้าใจของภาครัฐกับความต้องการของชุมชนเรื่องของการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการสนับสนุนหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน ภาครัฐเพียงจะเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน หรือการนำการท่องเที่ยวมาใช้กับชุมชนหลังจากมีรางวัลชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยวขึ้น ชุมชนเห็นว่าเวลาที่ชุมชนจะได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความสำคัญเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนสามารถดำเนินการเองไปได้อย่างค่อนข้างมั่นคงและบริหารจัดการกันเองได้ก่อนที่ความช่วยเหลือจะเข้ามาถึงชุมชน จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์

รู้ว่าชุมชนที่เกิดจากตนเองน่าจะส่งเสริม ภาครัฐเพียงจะตื่นตัวจากการประกวดรางวัล ก่อนหน้านั้นไม่มีหน่วยงานมารองรับให้ความสำคัญ ยังดีที่ยังคิดกันอยู่ว่าชุมชนที่ได้รางวัลไปควรจะช่วยกันดูแล (ดิเรก มากมี, สัมภาษณ์)

แผนภูมิที่ 4.8 ความสำคัญของการสนับสนุนด้านนโยบายการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและภูมิภาค

จากผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนด้านนโยบายด้านการท่องเที่ยวต่อชุมชนมีความสำคัญต่อชุมชน 2 ลักษณะคือ มีความสำคัญต่อชุมชนอย่างมากและไม่มีความสำคัญต่อชุมชน